

SVĚTSKÁ EPIKA

ALEXANDREIDA

Ve skladbách světských byla ve středověku hojně rozšířena látka o Alexandru Velikém a o trojské válce. Obojí tato látka, v podstatě dědictví antické, je mnohonásobně zastoupena ve středověkém písemnictví latinském i v literaturách národních. Také v českém zpracování se nám dochovaly skladby tohoto druhu, a to příběhy trojské v prozaické *Trojánské kronice* a látka alexandrovská dokonce ve dvojím různém zpracování, veršovaném i prozaickém. Přitom do veršované skladby bylo jako epizoda zařazeno i stručné vypravování o vzniku trojské války. Obě prozaické skladby vznikly až ve 2. polovině 14. století, veršovaná *Alexandreida* byla však složena pod dojmem událostí za vlády posledních Přemyslovců buď koncem 13. století nebo na počátku století 14. (v letech 1306 až 1310); mezi odborníky není dosud jednoty v otázce jejího přesného datování.

Mezi latinskými skladbami o Alexandru Velikém vynikala ve středověku oblibou i významem veršovaná *Alexandreis* francouzského básníka Gualthera Castellionského, dokončená r. 1182 a zpracovaná v hexametrech formou klasického eposu o pěti tisících veršů. Gualther založil svou skladbu na pečlivém studiu starověkých tradic, přetížil ji však učenosť. Hlavní zájem věnoval boji Alexandra s Dariem; prvky exotické a pohádkové, tak příznačné pro velkou část středověkých zpracování látky alexandrovské, vyloučil téměř úplně. Zato po vzoru starověkých epiků zasahují u Gualthera do děje také antičtí bohové. Dobrá autorova znalost antické literatury se projevuje i v jeho prosodii, řeči a stylu. Dílo vyjadřuje opravdovou jeho úctu k Alexandrovi a k antickému světu.

Toto epos se brzy stalo oblíbenou četbou a objevovalo se hojně na školách, odkud často vytlačovalo klasickou epiku latinskou. Celkové pojetí látky i obliba díla přivedly českého autora k tomu, že přepracoval právě toto význačné dílo v českou veršovanou *Alexandreidu*, a to způsobem, který podle středověkého měřítká původnosti činí českou báseň dílem vsutku samostatným.

Při otázce tvůrčí samostatnosti českého básníka je třeba sledovat způsob přepracování a celkovou koncepci díla, nikoli látku samu a jednotlivé motivy, které byly obecným majetkem. Český básník se v látce přidržoval *Alexandreidy* Gualtherovy, čerpal rovněž z glos některého rukopisu, připojovaných často k této skladbě, nebo ze své znalosti jiné soudobé literatury latinské; znal i značně rozvedené německé zpracování díla Gualtherova, *Alexandreidu* Ulricha z Eschenbachu (dokončenou r. 1287). Přitom se však v české skladbě jasně odráží zřetel autorův k českému čtenáři, k jeho znalostem, potřebám a zájmům. Z toho vyplývá řada jejich charakteristických rysů.

Český básník vynechával některé obšírné popisy a epizody nesouvisící nutně s dějem, naproti tomu vložil epizody jiné, na př. o Paridovi a o válce trojské, o zrození Alexandrově a jeho mládí, o osudu jeho rodičů. Zmínku o symbolických darech Dariových rozšířil o dar máku a pepře (viz zde na str. 122-123). Avšak i místa, v nichž sledoval Gualthera, různě rozšiřoval a zkracoval, na př. již v úvodním výkladu o své skladbě (viz zde str. 114-116); někdy prostá narážka Gualtherova dala podnět k celé scéně, novému obrazu. — Výrazně se liší česká *Alexandreis* od Gualtherovy skladby tím, že stírá náznaky antického prostředí a zesiluje všechny znaky přenášející děj v jeho pohnutkách i ve vnějších příznacích do středo-